

**TRANZIȚIA DE LA ȘCOALĂ LA MUNCĂ:
VIZIUNEA ABSOLVENȚILOR ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR**

*Anatolii ROJCO, dr., conf., cercet.,
INCE, Republica Moldova
Veronica GARBUZ, drd., INCE,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți*

Tinerii reprezintă o resursă importantă a oricărei țări, dar, totodată, tinerețea este o etapă crucială în care tânărul este pus în situația de a face o alegere cu privire la viitoarea profesie, iar de această alegere depinde în continuare traseul său socio-profesional, integrarea sa pe piața muncii, asumarea independenței financiare, găsirea unui loc în societate. Criza globală a locurilor de muncă a sporit vulnerabilitatea tinerilor în ceea ce privește rata înaltă a șomajului; prezența locurilor de muncă de calitate inferioară studiilor, profesiei și competențelor; inegalități mari pe piața forței de muncă între diferite grupuri de tineri; tranziție dificilă de la școală la muncă. În vederea identificării și analizei așteptărilor absolvenților învățământului superior din Republica Moldova față de piața muncii, în perioada martie-mai 2017, în cadrul a 5 universități din țară, a fost realizat un studiu, sub forma unui chestionar, la care au răspuns 608 respondenți. Rezultatele cercetărilor experimentale privind chestionarul “Absolvenții și piața muncii” au permis identificarea principalelor impedimente ale ocupării tinerilor (o analiză de perspectivă bazată pe percepția absolvenților vizavi de piața muncii și noțiunile derivate) și formularea unor recomandări pentru eficientizarea procesului de tranziție de la studii la viața activă.

Cuvinte-cheie: piața muncii, ocupare, educație, formare profesională, carieră.

Young people are an important resource of any country, but at the same time youth is a crucial stage in which the young person is in a position to make a choice regarding the future profession, and this choice depends on his socio-professional career, the integration to the labor market, assuming financial independence, finding a place in society. The global job crisis has increased the vulnerability of young people to the high unemployment rate; the presence of lower-quality jobs than studies, professions and skills; high inequalities in the labor market between different groups of young people; difficult transition from school to work. In order to identify and analyze the expectations of the graduates of the higher education from the Republic of Moldova towards the labor market, a study was carried out in the framework of 5 universities between March and May 2017 (the questionnaire was completed by 608 respondents). The results of the experimental research on the graduates and the labor market identified the main impediments of the employment of young people (a perspective analysis based on the perception of graduates on the labor market and on derived notions) and formulation of recommendations for making the transition from study to active life more efficient.

Keywords: labor market, employment, education, training, career.

JEL Classification: J24, I23.

Introducere. În toate regiunile lumii, tinerii constituie un segment de populație foarte important, de aceasta, ocuparea lor reprezintă o precondiție pentru eradicarea sărăciei și dezvoltarea durabilă [2].

Potrivit unui studiu al Fundației Europene pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Viață și de Muncă (Eurofound) [3], tinerii din Europa se confruntă cu dificultăți majore de pătrundere pe piața muncii. Concluziile raportului arată că șomajul este mai redus în țările cu tranziție mai rapidă de la școală la locul de muncă. La nivelul statelor membre, au fost identificate șapte tipare, din punct de vedere al comportamentului tinerilor. La un capăt al spectrului se găsește modelul "nordic" și cel "al stagiilor de practică" (Austria și Germania), care sunt caracterizate de tranziții mai rapide către vârsta adultă. La celălalt capăt al spectrului, se găsesc modelele de Vest și mediterane, care se caracterizează prin tranziția dificilă de la școală la muncă, asociată cu o independență și autonomie întârziată. În general, țările în care există o legătură mai strânsă între școală și muncă, datorită programelor de ucenicie (practică) sau datorită faptului că un număr mai mare de tineri combină eficient școala cu experiențele timpurii de pe piața muncii, parcurg o tranziție mai lină și mai rapidă de la studii la viața activă.

În Republica Moldova, rata șomajului în rândul tinerilor este destul de mare (27,9% în anul 2016 [1]), ceea ce se reflectă negativ asupra calității capitalului uman. Identificarea naturii și amploarea problemelor legate de ocuparea tinerilor la nivel național este extrem de necesară pentru formularea politicilor integrate și a programelor de intervenții.

Deși în Republica Moldova există mai multe studii cu privire la tranziția tinerilor de la școală la muncă, acestea au un caracter sporadic și reflectă situația într-un mod mult prea general, studiind categoriile: tineri ocupați, tineri șomeri și tineri economic inactivi [2], [4].

Dat fiind faptul, că absolvenții învățământului universitar (ciclul I licență și ciclul II masterat) dețin o pondere considerabilă în numărul total al populației tinere (47% în anul 2016 [1]), precum și din cauza că până în prezent, situația tinerilor absolvenți ai învățământului superior nu a fost supusă analizei, am decis să efectuăm o cercetare amplă în care să studiem percepția absolvenților instituțiilor învățământului superior din Republica Moldova asupra pieței muncii și noțiunilor derivate.

Rezultatele cercetărilor experimentale privind Chestionarul “Absolvenții și piața muncii”. Chestionarul “Absolvenții și piața muncii” are drept scop evaluarea aspirațiilor și preferințelor absolvenților învățământului superior față de ocupare. Principalele obiective specifice sunt:

- evaluarea situației tinerilor pe piața forței de muncă din Republica Moldova;

- identificarea și examinarea așteptărilor pe care le au actualii absolvenți (viitorii tineri specialiști) față de piața muncii;
- studierea percepției generale pe care o au absolvenții despre piața muncii;
- identificarea problemelor cu care absolvenții se confruntă la angajare;
- medierea schimbului de informații dintre potențialii angajatori și absolvenți;
- formularea recomandărilor privind ocuparea tinerilor.

Metodologia realizării cercetării. *Volumul eșantionului:* 608 persoane, studenți din ultimul an de studiu, ciclul I licență și ciclul II masterat. *Eșantion:* stratificat. *Criterii de stratificare:* 6 instituții de învățământ superior din 3 regiuni ale țării (tabelul 1):

- Nord: Universitatea de Stat “Alec Russo” din Bălți (131 respondenți),
- Centru: Universitatea de Stat din Moldova (120 respondenți), Universitatea Tehnică a Moldovei (153 respondenți), Universitatea Agrară de Stat din Moldova (143 respondenți),
- Sud: Universitatea de Stat “Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul (61 repondenți).

Tabelul 1. Distribuția respondenților pe regiuni și instituții de învățământ

Nr.	Instituția de învățământ superior	Număr de respondenți	% din numărul total al respondenților
Regiunea Nord			
1.	Universitatea de Stat “Alec Russo” din Bălți	131	21,55
Regiunea Centru			
2.	Universitatea de Stat din Moldova	120	19,74
3.	Universitatea Tehnică a Moldovei	153	25,16
4.	Universitatea Agrară de Stat din Moldova	143	23,52
Regiunea Sud			
5	Universitatea de Stat “Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul	61	10,03
Total		608	100

Sursa: Elaborat de autor în baza analizei chestionarelor.

La întrebarea “unde doresc să activeze la finalizarea studiilor: în țară sau în străinătate?”, 53% dintre respondenți au optat pentru un loc de muncă în țară și 36% - pentru un loc de muncă în străinătate. Un procent mic a tinerilor (4%) sunt gata să activeze atât în țară, cât și în străinătate. Rezultatele obținute prezintă interes prin faptul, că dorința de a rămâne în țară persistă la fiecare a doua persoană, prin urmare, este prezentă speranța că lucrurile vor evolua pozitiv în următorii ani. Totodată, ținând cont de faptul, că respondenții sunt de abia absolvenți, este firesc să persiste o doză de optimism cu privire la viitorul loc de muncă. Ulterior, în funcție de perioada de timp între absolvire și angajare, scade nivelul de încredere în forțele proprii, crește descurajarea și tendința de migrare/emigrare.

Analiza gender a preferinței de a rămâne în țară sau de a căuta un loc de muncă în străinătate, relevă următoarea situație: 58% dintre tineri și 55% dintre tinere sunt gata să activeze în Republica Moldova, în timp ce 41% dintre tineri și 39% dintre tinere sunt gata să meargă în străinătate în căutarea unui loc de muncă. Această distribuție inegală reflectă caracterul flexibil al bărbaților și capacitatea de a se adapta mai repede și mai ușor condițiilor de mediu. Fiecare a zecea persoană este dispusă să lucreze atât în țară, cât și peste hotare.

Situația social-economică din țară determină tinerii să se angajeze și după altă specializare decât cea demonstrată de actele de absolvire. Astfel, 76% dintre respondenți sunt dispuși să activeze și într-un alt domeniu decât cel absolvit.

Referitor la modalitatea de alegere a specialității de studiu, majoritatea respondenților optează pentru acele domenii, față de care manifestă interes și predispoziție (66%). Fiecare al patrulea respondent se gândește la remunerarea salarială pe care o va încasa la angajarea în câmpul muncii, iar fiecare a opta persoană, ține cont de sfaturile și îndrumările părinților, rudelor, cunoscuților, prietenilor. Pentru patru la sută dintre tinerii respondenți, alegerea facultății reprezintă un act colectiv, luat împreună cu prietenii sau colegii (Figura 1).

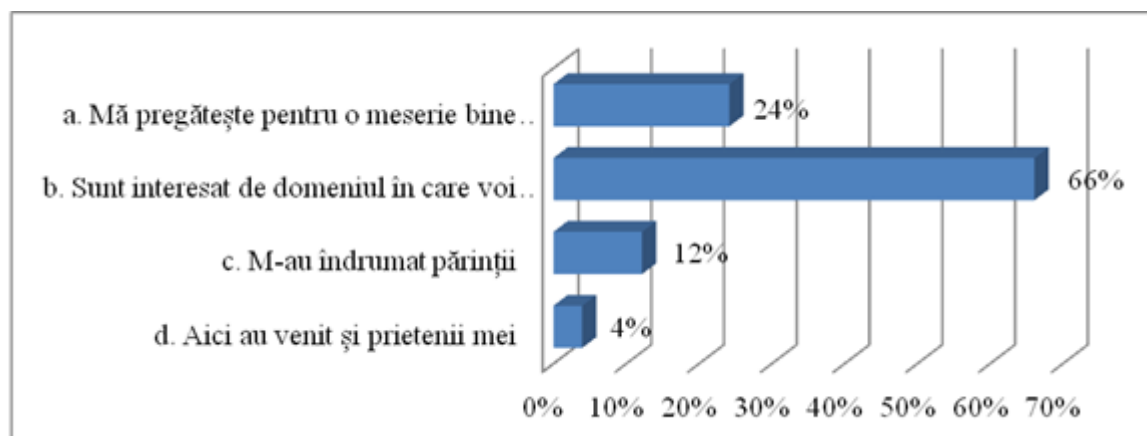

Figura 1. Întrebarea: De ce ai ales să mergi la universitatea, facultatea dată?

Sursa: Elaborată de autor în baza analizei chestionarelor.

Indisolubil, ocuparea tinerilor pe piața muncii este dependentă de calitatea studiilor primite de studenți. Evaluarea individuală a calității pregătirii profesionale a fiecărui respondent pe o grilă cu note de la 1 la 10, unde 1 înseamnă foarte rău, iar 10 – foarte bine, relevă următoarea situație:

- trei pătrimi dintre respondenți au apreciat calitatea studiilor cu note de 8, 9 și 10;
- note de 5, 6 și 7 au atribuit 21,9% dintre respondenți;
- note de 3 și 4 au acordat 1,32% dintre respondenți;
- 2 respondenți au acordat nota 0, deși această valoare nici nu era menționată ca opțiune;
- nota medie calculată în baza tuturor chestionarelor este 8,14, ceea ce denotă faptul că absolvenții au o părere proprie destul de bună față de pregătirea lor pentru domeniul profesional.

Cu siguranță, rezultatele obținute nu reflectă situația în ansamblu, ci, doar o parte din ea, dat fiind faptul, că răspunsul la o întrebare de tip închis nu furnizează informații suplimentare, decât ceea ce ține de evaluarea subiectivă a nivelului pregătirii profesionale. Altfel spus, absolvenții evaluează cât de pregătiți sunt pentru a ascede pe piața muncii. Ceea ce vom demonstra ulterior, este, că părerea angajatorilor față de pregătirea profesională a tinerilor angajați este puțin diferită.

Prezintă interes părerea tinerilor față de posibilitățile pe care le oferă piața muncii pentru practicarea profesiei după absolvirea studiilor. Cu regret, constatăm o stare lipsită de optimism cu privire la șansele de ocupare pe piața muncii din partea unui număr foarte mare de respondenți (37,01%) care au atribuit răspunsul “În mică măsură” și (29,44%). “În foarte mică măsură” Circa 15% dintre absolvenți consideră, că piața muncii le va oferi șanse mari de angajare și doar aproximativ 4% - șanse foarte mari de angajare (figura 2).

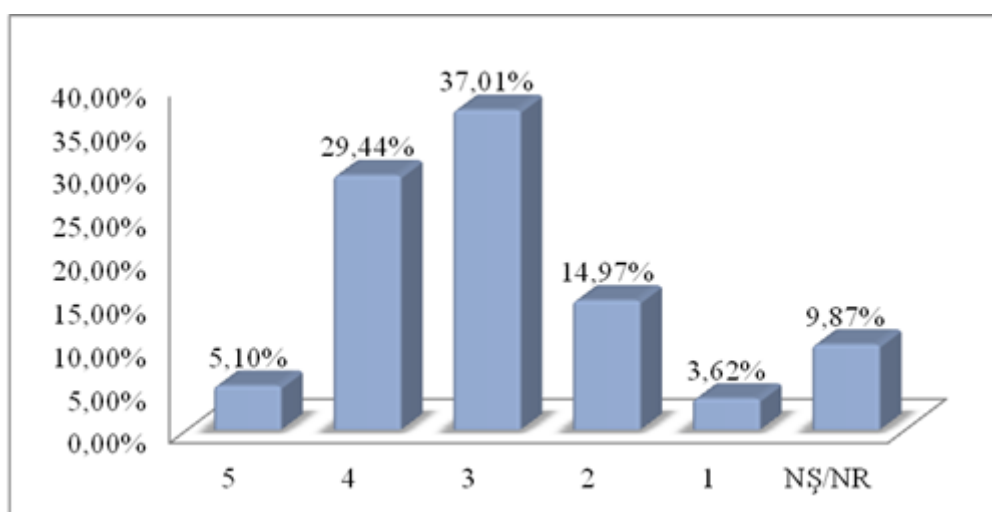

Figura 2. Întrebarea: “În ce măsură piața muncii îți va oferi posibilitatea de a practica meseria/profesia dorită după terminarea studiilor?”

Sursa: Elaborată de autor în baza analizei chestionarelor.

Este regretabil faptul, că chiar de pe băncile universitare unii studenți privesc sceptic viitorul lor din punct de vedere al găsirii unui loc de muncă, considerând, că nu au deloc nici o șansă de ocupare (5,10%) din multiple cauze: insuficiența/necorelarea cunoștințelor și competențelor pe care le posedă cu cele solicitate pe piața muncii, profesia nu mai este actuală, nu există locuri de muncă în domeniul absolvit, dispariția de pe piața muncii a unor unități economice, plecarea investitorilor în țări cu situație economică mai atractivă, etc.

În continuarea ideii descrise mai sus, în viziunea tinerilor, avantajul viitoarei angajări este: o bună pregătire profesională (60,25%), cunoștințe despre modalitățile de căutare a informației referitor la locurile de muncă (13,50%), educația și formarea profesională continuă (6,11%), cunoștințe și abilități de scriere a unui Curriculum Vitae (5,10%), apelarea la serviciile ANOFM (4,97%). Fiecare a zecea persoană consideră, că relațiile sociale pe care le posedă, contribuie la sporirea șanselor de angajare. Cinci respondenți au numit și alte avantaje ale angajării și anume: capacitatea personală de analiză și gândire, gradul individual de implicare, îndrăzneala, etc.

Educația și formarea profesională continuă a tinerilor vizează unele domenii care contribuie la formarea și dezvoltarea abilităților și competențelor pentru facilitarea/accelerarea găsirii unui loc de muncă și desfășurarea cu succes a activității profesionale. Tinerii au menționat câteva discipline pe care sugerează a fi incluse în programele de studiu de la diferite facultăți și specialități și anume: psihologie (28,62%), etica profesională (8,81%), limbi străine, logica, arta oratorică, gândirea critică, managementul timpului, desen tehnic, medicina legală, etc. În condițiile în care este mai dificil de a găsi un loc de muncă, o alternativă este auto-ocuparea, adică practicarea în activității de antreprenoriat. Astfel, fiecare al doilea absolvent (49,21%) este de părere că introducerea cursului de “Inițiere în afaceri” în programul de studiu universitar este imperativă și necesară deoarece va amplifica șansele de ocupare ale tânărului specialist.

Analiza gradului de informare al absolvenților cu privire la instituțiile, persoanele și instrumentele la care pot apela în căutarea viitorului loc de muncă, demonstrează o dependență sporită a tinerilor de mediul online (32,57%). Informația despre locurile vacante poate fi accesată din: a) rubricile „Posturi” sau „Carieră” de pe website-urile companiilor; b) informația plasată pe website-urile specializate pe intermedierea de plasament a forței de muncă (www.cariera.md;

www.topjobs.md); c) website-urile oficiilor Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă (www.anofm.md); d) website-urile ziarelor și săptămânalelor (www.makler.md).

Aproximativ, fiecare a cincea persoană (20,28%) are încredere în informațiile primare referitoare la ocupare primite de la cunoscuți, prieteni și familie. Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă are un grad de popularitate sporită în rândul tinerei generații (18,18%), la fel și centrele de informare și consiliere privind cariera (16,38%). Informațiile din mass-media sunt apreciate pozitiv de aproximativ o persoană din zece (9,19%) (figura 3).

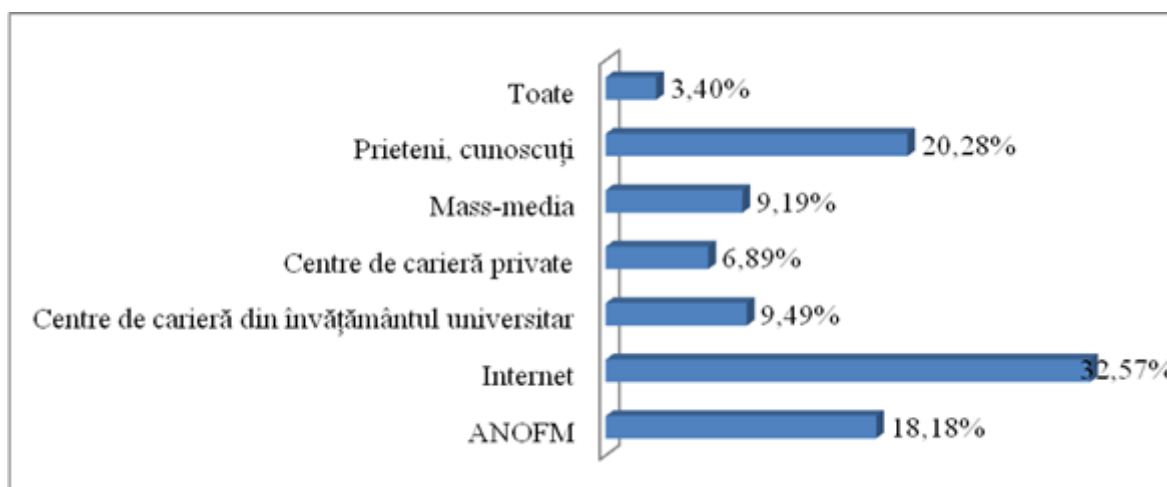

Figura 3. Modalități de căutare a unui loc de muncă

Sursa: Elaborat de autor în baza analizei chestionarelor.

Un număr relativ mic de respondenți (3,40%) sunt de părere, că în procesul de căutare a unui loc de muncă, nu este eficient și rațional ca anumite surse de informare să fie neglijate sau omise, fapt pentru care, se recomandă utilizarea mai multor instrumente de cautare-informare, precum și analiza minuțioasă a tuturor datelor înregistrate, în favoarea celei mai bune opțiuni de carieră.

Respondenților li s-a propus o listă cu zece criterii de alegere a unei profesii și au fost rugați să menționeze cât de importante le găsesc. Rezultatele sunt prezentate în tabelul 2:

Tabelul 2. Evaluarea criteriilor de alegere a unei profesii

		Foarte important	Important	Puțin important	Lipsit de importanță	Nu știu
1.	Activitatea desfășurată să fie propria alegere	58,58%	38,94%	1,98%	0,33%	0,17%
2.	Să am aptitudinile și abilitățile necesare	56,60%	41,09%	2,15%	0	0,17%
3.	Să pot desfășura această profesie o perioadă de timp cât mai îndelungată	41,65%	49,26%	7,11%	1,32%	0,66%
4.	Activitatea desfășurată să-mi aducă satisfacție și împlinire	63,43%	33,61%	2,14%	0,66%	0,16%
5.	Condițiile de lucru să fie cele dorite	54,20%	40,20%	4,45%	0,82%	0,33%
6.	Câștigul financiar să corespundă așteptărilor	60,73%	35,48%	2,97%	0,33%	0,50%
7.	Să fie o activitate cu cerere pe piața muncii și peste 10 ani	43,66%	42,34%	11,20%	1,81%	0,99%
8.	Să nu simt că depun efort	18,98%	32,84%	35,64%	9,90%	2,64%
9.	Să-mi facă plăcere să mă perfecționez continuu în domeniul ales	58,15%	35,91%	4,61%	1,15%	0,16%
10.	Să-mi creeze un echilibru profesie/viață	56,34%	38,88%	3,46%	0,99%	0,33%

Sursa: Elaborat de autor în urma analizei chestionarelor.

Analiza rezultatelor obținute în cadrul chestionării și prezentate în tabelul 2, permit a constata următoarele:

- valoarea maximală a aprecierilor respondenților a fost atribuită alegerii unei profesii în conformitate cu gradul de satisfacție și împlinire pe care îl generează. Aproximativ la același nivel se situează și echivalența dintre remunerarea salarială de facto și așteptările salariale ale candidaților la angajare;
- este foarte important, ca activitatea desfășurată să fie rezultatul propriei alegeri, condițiile de muncă să fie cele dorite, să existe un echilibru între activitatea profesională și viața personală;
- este important ca tânărul (tânăra) să poată desfășura profesia o perioadă de timp cât mai îndelungată;
- necesitatea de a depune efort pentru practicarea profesiei este de importanță medie.

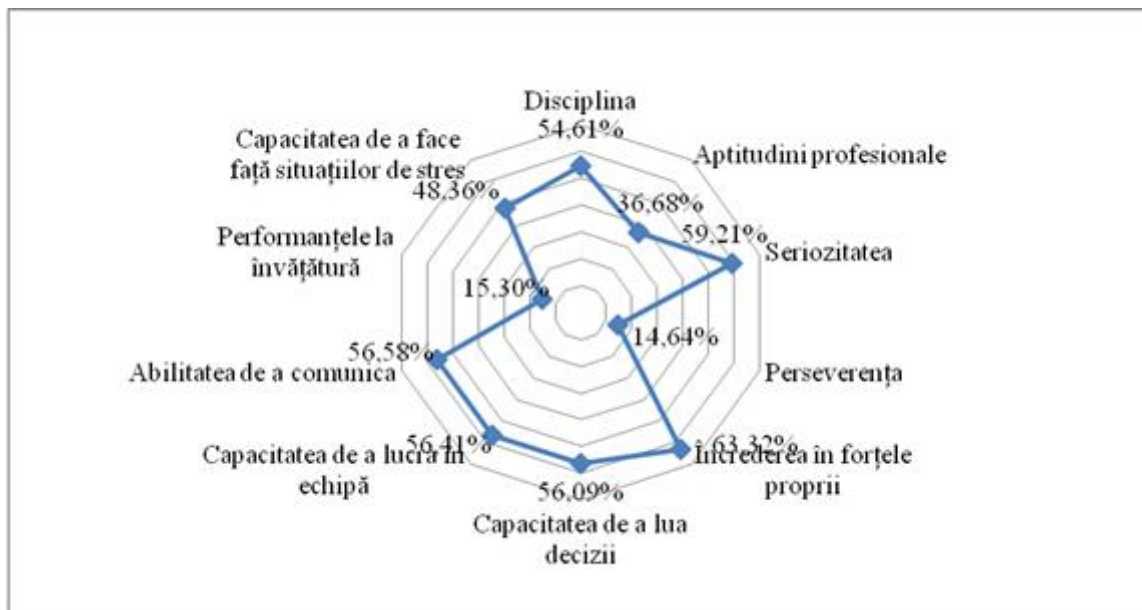

Figura 4. Trăsături de caracter și comportament esențiale pentru reușita în carieră

Sursa: Elaborată de autor în baza analizei chestionarelor.

Întrebarea “Care este cel mai important aspect pentru a reuși în carieră?” a scos în evidență opinia tinerilor vizavi de șansele de reușită generate de anumite trăsături de caracter și comportament. Au fost oferite mai multe variante de răspuns, iar respondentul a putut bifa mai multe de opțiuni. Majoritatea persoanelor chestionate sunt de părere că factorul esențial pentru reușita profesională este încrederea în forțele proprii (63,32%) (figura 4).

La fel, pentru asigurarea unei cariere performante este necesară o atitudine serioasă (59,21%), bune abilități de comunicare (56,58%), capacitatea de a lucra în echipă (56,41%), capacitatea de a lua decizii (56,09%), disciplina (54,61%), capacitatea de a face față situațiilor de stres (48,36%), aptitudini profesionale (36,68%). Rezultatele și performanțele la învățătură nu sunt foarte importante deoarece ele reflectă capacitatea studenților de a asimila cunoștințe pe termen scurt, dar nu reflectă capacitatea deținătorilor de cunoștințe de a le aplica în practică pe un termen mai îndelungat.

Alegerea viitoarei profesii este de importanță majoră și deseori decisivă pentru obținerea succesului profesional. Uneori, însă, tinerii se ciocnesc de anumite dificultăți, care îi împiedică să facă alegerea corectă vizavi de facultatea și specialitatea potrivită pentru ei, ceea ce poate avea consecințe nefaste pentru viitor. Absolvenții au fost rugați să determine care dintre obstacolele propuse le par mai amenințătoare în procesul alegerii profesiei (figura 5).

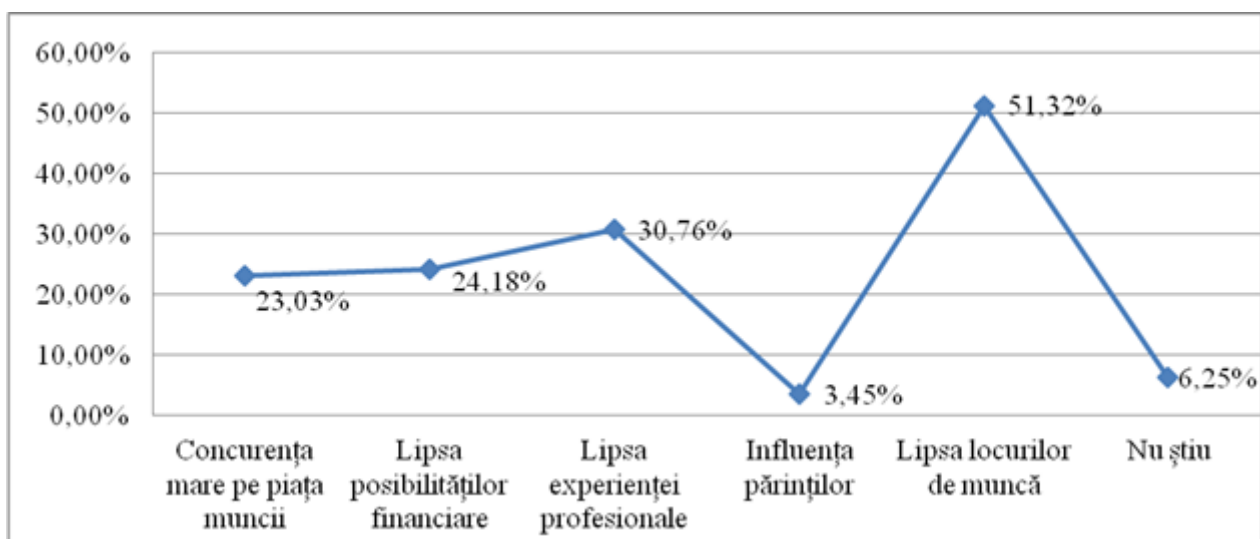

Figura 5. Întrebarea: Care din următoarele obstacole vă par mai amenințătoare în procesul alegerii profesiei?

Sursa: Elaborată de autor în baza analizei chestionarelor.

Rezultatele obținute reflectă situația existentă în economie și anume pericolul lipsei locurilor de muncă. De această părere este fiecare a doua persoană din numărul total al respondenților. Alte obstacole potențiale sunt: lipsa experienței profesionale (30,76%), lipsa posibilităților financiare (24,18%) și concurența mare pe piața muncii (23,03%).

Câștigul salarial lunar pentru care majoritatea respondenților sunt de acord să activeze în Republica Moldova

variază între 5001-7000 lei (32,82%) (Figura 6). Se pare că aceasta este suma necesară pentru a acoperi cheltuielile lunare ale unui absolvent de studii superioare de aproximativ 23 ani, celibatar. În cazul tinerilor căsătoriți, cheltuielile cresc și respectiv așteptările salariale sunt mai mari. Dacă comparăm pretențiile salariale ale tinerilor la momentul angajării cu câștigul salarial mediu lunar pe economia națională în anul 2016 (5084 lei), atunci, se constată, că acestea reflectă doar parțial starea economică a tinerilor, deoarece practic câștigul salarial mediu lunar pe economie se află la limita inferioară a pretențiilor tinerilor.

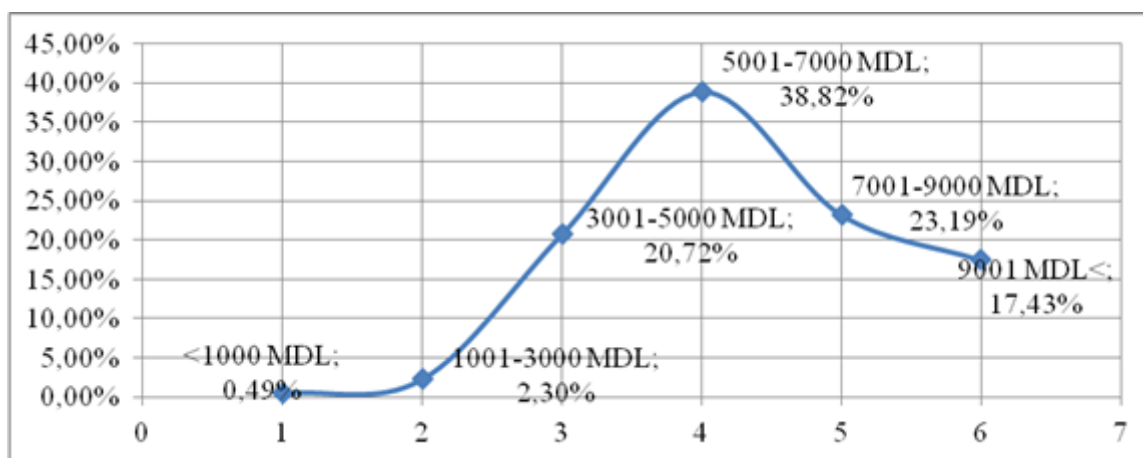

Figura 6. Așteptările salariale ale absolvenților învățământului superior

Sursa: Elaborată de autor în baza analizei chestionarelor.

Un salariu între 7001-9000 lei este agreat de 23,19% dintre respondenți și un salariu între 3001-5000 lei – de 20,72% dintre respondenți. Pentru 17% dintre respondenți, salariul acceptat nu poate coborî mai jos de 9000 lei. Pentru unele persoane, costul muncii echivalează cu 1000-3000 lei (2,30%), dar și cu mai puțin de o mie lei (0,49%), ceea ce este de cinci ori mai puțin decât câștigul salarial mediu lunar total pe economia națională în anul 2016.

Concluzii. Dacă facem o retrospectivă a celor analizate mai sus putem concluda că:

- în principiu, cea mai mare influență asupra formării forței de muncă potențiale o au cinci factori de intrare după cum urmează: calitatea studiilor universitare, pregătirea suplimentară universitară, așteptările salariale, avantajul unei angajări și așteptările privind posibilitatea aplicării în practică a profesiei obținute;

- o dificultate majoră cu care se confruntă tinerii absolvenți de studii superioare vizând așteptările pe care le au de la piața muncii este reprezentată de inadecvarea pregătirii profesionale cu piața muncii;

- este alarmantă cifra absolvenților care ar accepta să muncească într-un alt domeniu decât cel al studiilor absolvite – 6% dintre respondenți.

Recomandări. În scopul aplicării rezultatelor cercetării în practică putem înainta următoarele:

- sprijinirea inițiativelor de parteneriat între universități și întreprinderi;

- dezvoltarea și furnizarea serviciilor de orientare, consiliere și îndrumare în sprijinul tranziției de la școală la viața activă;

- monitorizarea inserției tinerilor absolvenți pe piața muncii de către universități;

- cursul de educație antreprenorială trebuie introdus în programul de studiu al fiecărei facultăți, indiferent de profil, lansarea afacerii fiind o formă alternativă de angajare a tinerilor absolvenți;

- sistemul educațional trebuie reformat prin introducerea metodelor de educație nonformală și acțiunilor de voluntariat, acestea fiind importante în educația și responsabilizarea tinerilor;

- se impune elaborarea și implementarea unui program clar de orientare a tinerilor spre alegerea specialităților necesare pe piața muncii, în vederea formării unui capital uman util și competent și retenției în țară a tinerilor specialiști.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Banca de date statistice Moldova (<http://statbank.statistica.md>, vizitat la 09.09.2017).
2. Biroul Național de statistică. Ancheta Forței de Muncă, Tranziția de la școală la muncă, Chișinău, 2014. (http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Cercetarea_TSM/Sinteza_TSM.pdf, vizitat la 10.09.2017).
3. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Mapping youth transitions in Europe. (https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1392en_0.pdf, vizitat la 08.09.2017).
4. Ganta V., Shamchiyeva L., Tranziția tinerelor și tinerilor spre piața muncii în Republica Moldova. Rezultatele anchetelor din 2013 și 2015 privind tranziția de la școală la muncă, Biroul Internațional al Muncii, Geneva, 2016. (http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/--ed_emp/documents/publication/wcms_536294.pdf, vizitat la 10.09.2017).